

A.9. Az alannyá válást kizáró okok: a kóros elmeállapot, a --- kényszer és a fenyegetés; a kényszergyógykezelés

Vázlat
Záróvizsga-felkészítő konzultáció Büntetőjog c. tárgyból
Jogász alapszak
Miskolc, 2016.

Bűncselekmény-fogalom → bűnösség → kizáró okok

„Bűncselekmény az a szándékosan - vagy ha a törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.” [Btk 4.§ (1)]

bűnösség (az elkövető és cselekménye, illetve a cselekmény társadalomra veszélyes következményei közötti pszichés viszony, amelynél fogva a cselekmény elkövetése neki felróható)

büntetendőség
azaz **tényállásszerű** a magatartás és formai (**alaki**) értelemben is **jogellenes** (büntető törvénybe ütköző és büntetéssel fenyegetett)

társadalomra veszélyesség
azaz a **materiális jogellenesség** (a jogi tárgyak sértése, illetve veszélyeztetése)

tényállásszerű, jogellenes és bűnös cselekmény

Bűnösség elemei:

- megfelelő **életkor** (a cselekmény elkövetésekor betöltött 12./14. életév)
- **beszámítási képesség** (felismerési és akaratilag magatartásának
- **szándékosság** (az elkövető magatartásának következményeit kívánja (egyenes szándék), vagy e következményekbe belenyugszik (eshetőleges szándék) [7. §])
- **gondatlanság** (előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában (tudatos gond.) vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja (hanyagosság) [8.§])
- **elvárhatóság** (bűnösségre vezető motivációs hiba: az adott esetben és körülmények mellett az elkövetőtől elvárható volt, hogy tartózkodjék a jogellenes magatartástól)

BÜNTETHETŐSÉGI AKADÁLYRENDSZER – BTK.

Büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok (15.§)

- a) a gyermekkor,
- b) a kóros elmeállapot,
- c) a kényszer és a fenyegetés,
- d) a tévedés,
- e) a jogos védelem,
- f) a végszükség,
- g) a jogszabály engedélye,
- h) a törvényben meghatározott egyéb ok

Büntethetőséget megszüntető okok (25.§)

- a) az elkövető halála,
- b) az elévülés,
- c) a kegyelem,
- d) a tevékeny megbánás
- e) a törvényben meghatározott egyéb ok

A büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai (30. §)

- a) a magánindítvány hiánya
- b) a feljelentés hiánya

A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai

- elsődleges büntethetőségi akadályok

- már a bűncselekmény elkövetésekor is fennállnak;
- kizárt a bűncselekmény létrejötte;
- amennyiben már megindult az eljárás, a hatóság megszünteti; ha felmerül a kényszergyógykezelés elrendelésének szükségessége, ebben a bíróság dönt. (ítéletével – bűncselekmény hiányában – felmenti a vádlottat és elrendeli a kényszerintézkedést.)
- **típusai:**
 - a bűnösséget zárja ki a tévedés [20. §], és az előljáró parancsa
 - a jogellenességet (társadalomra veszélyességet) a jogos védelem [21. §], a végszükség [23. §], valamint a megengedett kockázatvállalás, a jogszabály engedélye [24.§], a hivatali, illetve hivatásbeli kötelesség teljesítése, a sértett beleegyezése, a fenyegetőjog gyakorlása és a Btk. Különös Részében található okok.
 - az alannyá válás lehetőségét pedig a gyermekkor [16. §], a kóros elmeállapot [17. §], a kényszer, fenyegetés [19. §] és a társadalomra veszélyességben való tévedés [20. § (2) bek.].

A bűncselekmény alanya:

(jelenleg) csak a 12/14. életévét betöltött, legalább korlátozott beszámítási képességgel / (és belátási képességgel) rendelkező természetes személy lehet.

(!jogi személy : fizikailag a valóságban nem létezik, ezért nem lehet bűncselekmény alanya. A jogi személyekkel kapcsolatos büntetőjogi megközelítés illetve a velük szemben alkalmazható egyes intézkedések részletes tartalmát a 2001. évi CIV. tv. tartalmazza.)

Btk. 16. § Ném büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

Indoka: hiányzik a szükséges felismerési / akaratni képessége

Az életkor, mint büntethetőségi akadály hatályos szabályozása mögötti indok: a kellő érettség hiánya adott életkori csoportnál → beszámítási képességet kizárja

DE! folyamatos viták a konkrét életkor kapcsán → érvek-ellenérvek a büntethetőségi korhatár emelése/leszállítása mellett

Ellenérvek a leszállítás mellett:

- történelmi gyökerek
- felgyorsult akceleráció,
- jogok – kötelezettségek – felelősség
- nem történik semmi a bűnelkövető gyerekekkel

Érvek a felemelés mellett:

- pszichológiai, fejlődés-lélektani okok,
- jelenlegi szabályozás (szankciórendszer) nem elégséges
- megfelelő intézkedések a Gyvt. segítségével
- büntetőjogi beavatkozás negatív következményei (prizonizáló, stigmatizáló hatás)

Kóros elmeállapot

17. § (1) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt az elmeműködés ~~olyan kóros állapotában követi el, amely képtelenné teszi cselekménye következményeinek a felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen.~~

(2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elmeműködés kóros állapota az elkövetőt korlátozza a bűncselekmény következményeinek a felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen.

18. § A 17. § nem alkalmazható arra, aki a bűncselekményt önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követi el.

Kóros elmeállapot:

- Beszámítási képességet érinti
 - állandó vagy ideiglenes jelleggel
- szerzett vagy veleszületett
- Felismerési és/vagy akarati képesség zavara

Fontos! **3/1998. BJE:** kóros elmeállapot büntetőjogi jelentősége CSAK akkor áll fenn, ha érinti az elkövető beszámítási képességét

Btk.: „*elmeműködés olyan kóros állapotában*” → büntetőjogi relevancia előfeltétele a biológiai okok és a pszichológiai ismérvek közötti konkrét összefüggés ténye

[Példa: személyiségzavar (pszichopátia)]

- csak abban az esetben merítheti ki a kóros elmeállapot fogalmát, ha olyan súlyos fokú, amely az elmebetegséghez közelít, vagy azzal egyenértékű és ezáltal a beszámítási képességet korlátozza, vagy kizárja;
- enyhítő körülményként csak akkor, ha súlyos fokú patológiás vonásokat mutat]

típus	jellemzők	altípus	besz.kép.
elmebetegség	<ul style="list-style-type: none"> - lényeges változás a beteg akarati, értelmi, érzelmi és indulati világában - magasabb rendű idegműködés megbetegedése - általában tartós jellegű 	hasadásos elmezavar (skizofrénia), mániás-depresszió, bénulásos elmezavar, paranoia, bizonyos esetekben az epilepszia	nem feltétlenül befolyásolja
gyengeelméjűség	<ul style="list-style-type: none"> - értelmi teljesítőképesség jelentős csökkenése, korlátozott szellemi teljesítmény - az agy veleszületett, vagy kora gyermekkorban szerzett károsodása - tartós 	idiotizmus, imbecillitás, debilitás	lehet korlátozott enyhe fokú debilitásnál
szellemi leépülés demencia	<ul style="list-style-type: none"> - értelmi teljesítőképesség hanyatlása - oka: betegség, alkoholizmus, időskor - tartós 		
tudatzavar	<ul style="list-style-type: none"> - központi idegrendszer rendellenessége - oka: ittas vagy bódult állapot* VAGY ijedtség, felindulás** - átmeneti 		* nem érinti ** kizárja, korlátozza (jogos véd., végszükség)
személyiségzavar pszichopátia	<ul style="list-style-type: none"> - viselkedésbeli, működésbeli zavar - a belső élmények és a viselkedés átfogó mintája, amely jelentősen eltér az adott kultúrkör elvárásaitól → önmagában nem betegség! DE! - tartós 	<ul style="list-style-type: none"> - paranoid, skizoid, skizotip („különc”) - antiszociális, borderline, hisztionikus, nárcisztikus („drámai”) - kényszeres, elkerülő, dependens („szorongó”) 	ha súlyos fokú (~ elmebetegség)

Büntetőjogi következmények - függ:

- Beszámítási képességet kizárja - kizárt
 - Beszámítási képességet korlátozza – korlátozott
-

DE!

78. § (1) Személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni.

(2) A kényszergyógykezelést meg kell szüntetni, ha szükségessége már nem áll fenn.

(1/2011. (VI.1.) Bje)

Kényszer és fenyegetés

19 § (1) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, amely miatt képtelen az akaratának megfelelő magatartásra.

(2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha a kényszer vagy a fenyegetés a bűncselekmény elkövetőjét korlátozza az akaratának megfelelő magatartásban.

→ az akarati képességet érintő hatások

Kényszer: gyűjtőfogalom (erőszak, fenyegetés, ezen túl is minden olyan ráhatás, melynek eredményeként a passzív alany akarata korlátozódhat, kizáródhat (PL.: „más hasonló módon”))

Fenyegetés: „fenyegetés: eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilátásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.” (Btk. 459. § 7. p);
egyszerű, minősített

Erőszak: a sértett testére irányuló fizikai ráhatás, amely a sértett akaratát befolyásolja (bírói gyakorlat); nem azonos az „erőszakos magatartás”-sal (más személye elleni támadó jellegű fizikai ráhatás, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására); *akaratot hajlító; akaratát bénító*